

KONČAL SE JE 2. SLOVENSKI KONGRES PREVENTIVNE MEDICINE

»Najpomembnejše usmeritve na področju primarnega zdravstvenega varstva v skupnem evropskem prostoru v prihodnjem tisočletju bodo izboljšanje informacij za napredek in razvoj javnega zdravja ter usmerjanje zdravstvenih odločitev v krepitev zdravja in preprečevanje bolezni.« je poudarila državna sekretarka ministrstva za zdravstvo *prim. Dunja Piškur-Kosmač, dr. med.* v svojem prispevku na 2. slovenskem kongresu preventivne medicine.

Kongresa, ki so ga organizirali Sekcija za preventivno medicino Slovenskega zdravniškega društva, Inštitut za varovanje zdravja RS in območni zavodi za zdravstveno varstvo, se je udeležilo skoraj dvesto zdravnikov in drugih zdravstvenih delavcev, več kot sto pa jih je tudi aktivno sodelovalo. Kot je ob otvoritvi kongresa povedala predsednica organizacijskega odbora in direktorica Inštituta za varovanje zdravja *prim. Metka Macarol Hiti, dr. med.*, se je v štiriletnem obdobju od prvega kongresa tudi preventivna medicina obogatila s številnimi spoznanji, odprla so se tudi nova vprašanja in dileme, kongres pa je zagotovo priložnost tako za izmenjavo izkušenj kot tudi za načrtovanje novih usmeritev. Organizatorji so tokrat za glavne teme izbrali varovanje zdravja potnikov v mednarodnem prometu, raziskave na področju preventivne medicine, promocijo zdravja, zdravstveno ekologijo, presejalne teste in primarno zdravstveno varstvo, posebej pa sta bila organizirana še omizje o izobraževanju na področju preventivne medicine in predstavitev primerov virtualnih knjižnic na Internetu. Na plenarnih predavanjih so bila posebej izpostavljena naslednja področja: primarno zdravstveno varstvo v prihodnosti, nacionalni akcijski plan na področju ekologije in zdravja, promocija zdravja v primarnem zdravstvenem varstvu, vpliv na stališča in preventivno delo zdravnikov splošne medicine, vrednotenje presejalnih testov ter svetovanje, cepljenje in zaščita z zdravili pred potovanjem.

Zdravje – odgovornost države in vsakega posameznika

Spoznanje, da medicina sama pri krepitvi zdravja ne more veliko narediti, saj se potrebe po zdravstvenih storitvah vse bolj povečujejo, prav tako pa naraščajo tudi stroški, nas sili v spremembo v človekovi biologiji, ekologiji in načinu življenja. Za to pa je nujna preventivna usmeritev medicine, medsektorsko sodelovanje in posameznikova skrb za lastno zdravje, je poudaril mag. Dominik Komadina, dr. stom. z Zavoda za zdravstveno varstvo Ljubljana, ki je spomnil tudi na odgovornost politike pri promociji zdravja in spodbujanju preventivnih dejavnosti v zdravstvu.

Udeleženci omizja o izobraževanju na področju preventivne medicine so izpostavili vprašanje, kako študente medicine in drugih študijskih smeri na področju zdravstva spodbuditi k študiju programov iz preventivnih dejavnosti ter kako preoblikovati program sanitarnega inženirstva, da bodo sanitarni inženirji predvsem zdravstveni delavci z inženirskim znanjem in da tega študija ne bi zamenjale druge,

bolj tehnične smeri. Ob kurikularni prenovi šolstva, predvsem osnovne šole, bo mogoče vsebine zdravstvene vzgoje vključiti tudi v šolske programe, in sicer ne v obliki ločenega predmeta, ampak medpredmetno, pri čemer bi bil pouk o zdravju vtkan v učne vsebine pri različnih predmetnih, na primer pri slovenščini, matematiki, angleščini, spoznavanju narave in družbe ter biologiji, je poudaril *doc. dr. Marjan Premik, dr. stom.* z Inštituta za socialno medicino Medicinske fakultete v Ljubljani. Po mnenju enega od udeležencev bi lahko tudi območni zavodi za zdravstveno varstvo veliko prispevali h krepitvi zdravja in preprečevanju bolezni na lokalni ravni, in sicer tako, da bi zdravstvene delavce v ambulantah splošne medicine pozvali k vzgojno-preventivni dejavnosti na svojih območjih, tako k sodelovanju s centri političnega odločanja kot tudi s šolami, vrtci, starši in prebivalci nasploh. Projekta zdravih šol in vrtcev, na primer, sta tam, kjer sta zaživela, precej pripomogla k promociji zdravja in vzgoji za zdravje v širšem okolju, ne le med učenci.

Učinke preventivnih dejavnosti, ki jih uvajamo danes, bomo lahko zaznali šele čez desetletja, zato preventivna medicina ni tako zanimiva za širšo javnost kot vrhunski dosežki kirurgije, na primer. Zagotovo pa lahko pripomore k izboljšanju zdravja prebivalstva in življenjskih pogojev nasploh, ima pa tudi ekonomske učinke, saj znižuje izdatke za drage zdravstvene posege kurativne medicine, kar za nacionalna gospodarstva ni zanemarljivo.

Nalezljive bolezni ogrožajo potnike

Sodobna medicinska preventiva se usmerja predvsem v preprečevanje kroničnih nenalezljivih bolezni, med katerimi predstavljajo velik problem razvitega sveta predvsem kardiovaskularne bolezni. Kljub temu pa se je treba zavedati, da s turizmom kot najhitreje rastočo gospodarsko panogo narašča tudi možnost širitve nalezljivih bolezni, zato je svetovanje, cepljenje in zaščita potnikov v mednarodnem prometu še kako pomembno področje preventivne medicine. Za izboljšanje te dejavnosti, ki jo v Sloveniji opravljajo območni zavodi za zdravstveno varstvo in Inštitut za varovanje zdravja RS, je predstojnica Centra za nalezljive bolezni na inštitutu *prim. mag. Alenka Kraigher, dr. med.* predlagala še tesnejše sodelovanje z domačimi in tujimi strokovnjaki ter vzpostavitev stikov s turističnimi agencijami in drugimi organizatorji potovanj. Ker pa se potnik pred potovanjem na območja, kjer preti nevarnost okužb z nalezljivimi boleznimi, najpogosteje najprej sreča s farmacevtom v lekarni, so udeleženci kongresa predlagali, da bi farmacevti v prihodnje aktivneje vključevali v preventivne dejavnosti, ki bodo potekale na tem področju.

Raziskave in presejalni testi v pomoč pri oblikovanju preventivnih programov

Na kongresu je bilo predstavljenih nekaj novejših raziskav s področja preventivne medicine, tako na primer o

spolnem vedenju Slovencev, kajenju v nosečnosti in vplivu kajenja na plod, vplivu tranzicije na položaj zdravstvenega varstva, rabi alkohola in prehrani, samomorih v Sloveniji, uporabi kontracepcije... Po mnenju večine udeležencev se je kakovost raziskav od zadnjega kongresa precej izboljšala, čeprav so bile mnoge zaradi pomanjkanja namenskih sredstev narejene na podlagi rutinsko zbranih podatkov. Po mnenju *asist. mag. Irene Klavs, dr. med.*, moderatorice sklopa o raziskavah in vodje Oddelka za aids in spolno prenosljive bolezni na Inštitutu za varovanje zdravja RS, bi se morala sredstva, ki jih za tovrstne raziskave skupaj prispevata ministrstvi za zdravstvo in znanost in tehnologijo, precej povečati, predvsem pa uporabiti bolj namensko, za zbiranje določenih podatkov, ki bi služili samo za potrebe ene raziskave. Preventivni programi in zdravstvenovzgojne dejavnosti temeljijo na raziskavah, zato je zelo pomembno, da so podatki točni in usmerjeni.

Ker presejalni testi niso raziskave, ampak so kot medicinsko orodje za zgodnje odkrivanje skritih bolezni ali hib ponujeni bolniku, da jih sprejme ali ne, moramo ob njih vedno pretehtati pozitivne in negativne posledice, so opozorili udeleženci kongresa. Zato morajo zdravstveno in ekonomsko analizo presejalnih testov vedno spremljati še ugo-

totivte o možnih etičnih in psiholoških posledicah ter načrt edukacijske, informacijske, organizacijske in finančne podpore.

Zdravstvena ekologija na novi poti

Na zdravje prebivalstva vpliva tudi okolje, v katerem živimo in delamo. Slovenija je v skladu z nekaterimi listinami, ki jih je sprejela skupaj s številnimi evropskimi državami, pripravila Nacionalni akcijski plan za okolje in zdravje, ki posebno pozornost posveča živilom in pitni vodi, kopalnim vodam, zraku v bivalnem in življenjskem okolju, hrupu, neionizirajočem sevanju, varovanju zdravja pri delu, poškodbam in zastrupitvam. Nekaterim od teh tem so svoje prispevke posvetili tudi udeleženci kongresa. Sicer pa bo o okolju in zdravju v prihodnosti še veliko govora, saj nacionalni akcijski plan čaka še na potrditev v parlamentu, prihodnje leto pa bosta organizirani predministrska konferenca na Bledu in konferenca evropskih ministrov za okolje in prostor v Londonu.

Po zaključku 2. slovenskega kongresa preventivne medicine, ki ni pomenil le izmenjave mnenj, ampak je prispeval tudi številne nove predloge in rešitve, so člani Sekcije preventivne medicine na občnem zboru sprejeli svoj statut.

Tanja Urdih,
Odnosi z javnostmi,
Inštitut za varovanje zdravja RS,
Trubarjeva 2, 1000 Ljubljana

XVI. SVETOVNA KONFERENCA O PROMOCIJI ZDRAVJA IN ZDRAVSTVENI VZGOJI

NOVA OBZORJA ZDRAVJA: IZ VIZIJE V PRAKSO

San Juan, Portoriko, 21.–26. junij 1998

Konferenco, ki so se je udeležili tudi predstavniki Slovenije, je organizirala Mednarodna zveza za promocijo zdravja in zdravstveno vzgojo (IUHPE).

Mednarodna zveza za promocijo zdravja in zdravstveno vzgojo (IUHPE), ki ji od leta 1995 predseduje dr. Spencer Hagard, je skoraj pol stoletja stara svetovna zveza z več kot 2000 člani iz več kot 90 držav. Člani zveze – posamezniki, organizacije in člani teh organizacij – so se zavezali delovanju v korist zdravju ljudi vsega sveta s pomočjo izobraževanja in dejavnosti v skupnosti ter na podlagi razvoja zdravih javnih politik.

IUHPE je odprta, obetavna organizacija ter zagotavlja možnosti za oblikovanje mednarodne mreže, ki spodbuja izmenjavo idej, znanja in izkušenj in predvsem razvoj skupnih projektov tako na globalni kot na regijski ravni.

Glede na to, da je IUHPE edina globalna nevladna organizacija na področju promocije zdravja in zdravstvene vzgoje, tesno sodeluje s Svetovno zdravstveno organizacijo, UNESCOm, UNICEFom in drugimi medvladnimi organizacijami (kot sta na primer Evropska komisija in Svetovna

banka) ter pomembnimi nevladnimi organizacijami, pa tudi z zasebnimi podjetji, da bi tako lahko vplivala na razvoj politik, strategij in projektov promocije zdravja ter jih tudi omogočala.

Njena glavna naloga je pomoč članstvu pri promociji zdravja na osnovi:

- široke palete strokovnih, tehničnih in znanstvenih služb – vključno s svetovno konferenco o promociji zdravja in zdravstveni vzgoji vsaka tri leta – kot pomoč za izvajanje in razvoj na področju dejavnosti;
- zagovorništva promocije zdravja in zdravstvene vzgoje pri politikah po vsem svetu.

IUHPE ponuja možnost za različne vrste članstva za ustanove s cilji na nacionalni, regijski in lokalni ravni, pa tudi za posameznike.

Članarina omogoča:

- sodelovanje v globalni mreži ljudi in organizacij, ki imajo skupne cilje,

- možnost za vpliv na promocijo zdravja na mednarodni ravni,
- možnost za širjenje dosežkov in inovacij,
- ažurne in ciljne informacije v reviji »Promotion & Education«, ki izhaja četrtletno,
- sodelovanje v odprtem, demokratičnem življenju IUHPE, katere politiko dokončno določa Generalna skupščina vseh članov.

Po besedah S. Hagarda je naš svet zelo bogat – od izčrpnih naravnih virov prek bogate človeške domišljije do neverjetnih izdelkov človeške iznajdljivosti. Vendar – ali si želimo takšen svet, ki v resnici za večino prebivalstva ni svet blaginje ampak svet nepravčnosti, nemoči, okoljske degradacije, ekonomske izključenosti, kar vse vpliva na nastanek bolezni in prezgodnjo smrt, nespremenjen zapustiti naslednikom? Ne pozabimo, da:

- se bo danes 800 milijonov ljudi (eden od sedmih) prebudilo, životarilo prek dneva in odšlo spat lačnih;
- ena milijarda ljudi (eden od šestih) nima dostopa do čiste vode;
- dve milijardi ljudi nima dostopa do zdravljenja...

Dosežki preteklih desetletij kažejo, da je mogoče veliko spremeniti in narediti v korist zdravja.

Namen XVI. svetovne konference je torej bil:

- preučiti, kako na zdravje vplivajo problemi, ki so povezani s štirimi »E«: Equity (pravičnost), Empowerment (opolnomočanje), Environment (okolje) in Economy (gospodarstvo);
- identificirati izzive;
- okrepiti napore na področju promocije zdravja in zdravstvene vzgoje tako, da bi omogočili ljudem prevzeti nadzor nad determinantami zdravja in ga izboljšati.

Cilji konference so bili:

- povečati znanje in razumevanje sodobnih ovir in priložnosti za zdravje;
- olajšati izmenjavo praktičnih izkušenj in prikazati specifične strategije promocije zdravja (kot so na primer politika, raziskovanje, izobraževanje, usposabljanje, razvoj skupnosti, komunikacija)
- promovirati razpravo o teoretičnih in praktičnih problemih, ki so povezani z zdravjem in promocijo zdravja
- izgraditi in okrepiti mreže ljudi in organizacij, ki se ukvarjajo s promocijo zdravja in blaginje.

Udeleženci so vsak dan obravnavali eno od štirih vodilnih tem:

Pravičnost

Razlike v zdravstvenem stanju po vsem svetu odražajo naraščajoči razkorak med bogatimi in revnimi. Naraščajoča nepravčnost v zvezi z dostopom do predpogojev za zdravje – ti pa so hrana, stanovanje, delo, izobraževanje in dohodek – kliče po akciji promotorjev zdravja in zdravstvenih vzgojiteljev.

Plenarno predavanje na temo sta imela g. Judy Nwokedi iz Južnoafriške republike (National Progressive Primary Health Care Network), ena vodilnih zagovornic zdravja, ki je pripomogla k temu, da je zdravje na prvih demokratičnih

volitvah predstavljalo pomembno vsebino v predvolilnem boju kandidatov, in prof. Jean-Pierre Deschamps (School of Public Health, Nancy I), ki je kritično pretresel možnosti za uresničitev »Zdravja za vse do leta 2000 in promocije zdravja za vse«. Opozoril je, da je bilo do sedaj vse preveč aktivnosti usmerjenih v razvoj osebnih veščin in spreminjanje individualnega obnašanja, področja, kot sta preusmeritev zdravstvenih služb in zdrava javna politika, pa so bila zanemarjena. Zdravje je odvisno od prepletanja različnih dejavnikov in nesmiselno je upati, da bo do sprememb prišlo le z razvijanjem posameznikovih veščin. Izrekel je modro misel, ki kliče po kritičnem premisleku o tem, kar delamo: »Če delamo vse tako kot vedno, bodo rezultati taki kot vedno«.

Opolnomočanje

Sodelovanje pri odločanju, ki vpliva na zdravje v skupnosti in na osebne izbire v zvezi z zdravjem, je osnovnega pomena za zdravje. Premnogi posamezniki in cele skupine ljudi pa so iz tega procesa izključeni. Povsem jasno je, da je treba ljudem poleg učenja zdravega življenjskega sloga omogočiti tudi pridobivanje spretnosti za odločno uresničevanje socialnih ciljev, da bi preprečili sistematično diskriminacijo in omogočili sodelovanje državljanov.

Kdo bi bil bolj poklican spregovoriti o tej temi kot ga. Rigoberta Menchú, Nobelova nagrajenka za mir leta 1992 iz Gvatemale – »Rigoberta brez meja«, nosilka skoraj dvajsetih častnih doktoratov, ambasadorica UNESCO, ženska, ki je z vztrajnostjo in jasno mislijo uspela doseči, da njeno pleme ni izgubilo svoje identitete? Preudarno, jasno in mirno je govorila o multikulturalnosti, multijezičnosti, o tem, kako zelo smo si različni na tem svetu, pa tudi o skupnih »bolezni tega sveta« – o nedemokratičnosti, netoleranci, korupciji, veliki negotovosti, ki hromi mlade ljudi po vsem svetu. Opozorila je, da se o večini javnih politik, ki vplivajo na zdravje in življenje ljudi, odloča v zelo zaprtih krogih. Trenutno se ji zdi največji problem lakota otrok, saj shirani otroci tudi če preživijo, nimajo možnosti za razvoj. Prednostna naloga promotorjev naj bi bila zagotoviti možnosti sodelovanja pri odločanju in načrtovanju dejavnosti.

Druga plenarna govornica je bila dr. Saroj Jha iz Indije, zdravnica, ki je na svoji dolgi poklicni poti opravljala vrsto zahtevnih in visoko strokovnih funkcij. Trideset let je delala v predmestjih Bombaya, deset let pa je bila svetovalka WHO-SEARO za JV Azijo. Iz dneva v dan je spoznavala in se učila, kaj opolnomočanje pomeni navadnim ljudem, ki jih pestijo hudi zdravstveni problemi, ki pa jih iz nacionalnih statistik pogosto ni razbrati. Med nemočnimi je večina žensk. Sodelovanje skupnosti mnogi še vedno razumejo kot strinjanje z vladnimi programi, iz katerih so revni in nemočni izpuščeni, je poudarila in nadaljevala, da bo prednostna naloga v 21. stoletju vključevanje ljudi v procese odločanja in omogočanje dostopa do izobraževanja vsem, predvsem ženskam. Pri opolnomočanju bodo imele pomembno vlogo nevladne organizacije.

Okolje

Zdravje nastaja in se vzdržuje v podpornem socio-ekonomskem in fizičnem okolju. Zveze med temi dejavniki so kompleksne in so si lahko v nasprotju. Kako lahko promotorji zdravja in zdravstveni vzgojitelji obvladujejo vsakodnevne potrebe in istočasno upoštevajo dolgoročni vidik,

da zdravja sedanjih generacij ne smemo graditi na račun prihodnjih? O ključnih okoljskih izzivih – globalni spremembi atmosfere (ozon, učinek tople grede), izčrpanju ključnih virov in urbanizaciji – sta predavala dr. Jose A. Vargas Vidot iz Portorika in predstavnik Evropske komisije g. William Hunter.

Gospodarstvo

Globalna gospodarska gibanja iz dneva v dan bolj pritiskajo na skupnosti, saj povečujejo nezaposlenost, ogrožajo okolje in zatorej ogrožajo zdravje posameznikov in družin. Velike spremembe, ki se trenutno dogajajo po vsem svetu, bolj poudarjajo finančna kot socialna vlaganja. Kaj lahko promotorji zdravja in zdravstveni vzgojitelji storimo in na kakšni ravni naj se lotimo teh neravnotežij?

O tej temi sta razpravljala dr. Carlos A. Munoz iz Portorika in dr. Lavada Pinder iz Kanade. Dr. Denis Tolsma je njuni predavanji napovedal s citatom E. O'Neila: »Ta otrok je bil že ob rojstvu prizadet od bolezni, ki se je ne da zlahka pozdraviti – z revščino«. Nadaljeval pa je z vprašanjem: »Kaj stori revščina ljudem, da zbolijo? Kaj moramo vedeti o ekonomiji, kar bomo s pridom uporabili v promociji zdravja?«

Dr. Munoz je navzoče popeljal od povezav med zdravjem in gospodarstvom, preko osnovnih teorij in virov zdravja, investicij v zdravstvo, različnih iztržkov ob enakih vlaganjih in različnih pristopih, do predstavitve rezultatov zasebne agencije Triple S na področju promocije zdravja v Portoriku v zadnjih treh letih.

Dr. Pinderjeva pa je utemeljila potrebo po globalizaciji promocije zdravja, kajti razlike v pravičnosti in razlike v dohodkih največ prispevajo k razlikam v zdravju.

Žrebanje super nagrade »Opusti in zmagaj« – 10.000 USD

Na konferenci v Portoriku je bil tudi zaključek natečaja Opusti in zmagaj, v katerem je sodelovala tudi Slovenija.

V natečaju Opusti in zmagaj je sodelovalo približno 200.000 ljudi, ki so se odločili in v skladu z mednarodnimi pravili opustili kajenje. Državi, ki sta dosegli sodelovanje največjega odstotka kadilcev v opuščanju kajenja, sta bili Finska in Kuba. Omeniti pa je treba tudi kitajsko mesto, v katerem se je kar 20 odstotkov kadilcev odločilo, da bo opustilo kajenje in sodelovalo v za zdravje in žep privlačnem tekmovalstvu. Vendar – super nagrado, ki je bila pod vodstvom dr. P. Puske s Finske izžrebana med 91 listki, je prejel le eden. Vsaka sodelujoča država je namreč prejela delež sodelujočih ljudi primerno število listkov. Na primer: Slovenija je imela v igri en listek, saj se je natečaja udeležilo le 0,08% kadilcev; Kitajska, kjer je sodelovalo 2,4% kadilcev, je imela 13 listkov; Finska, kjer je sodelovalo 1,7% kadilcev pa 5 listkov. Letošnja super nagrada je odšla v Čile, kjer jo bodo na nacionalni prireditvi podelili srečnici oziroma srečniku, ki se je odločil za zdravje in ne kajenje.

Prispevek Slovenije na XVI. svetovni konferenci

Med predstavniki iz Slovenije je na konferenci sodelovala tudi mag. Eva Stergar, dipl. psih., vodja Oddelka za zdravstveno vzgojo na Inštitutu za varovanje zdravja RS. Sodelovala je na delavnicah in srečanjih na temo promocije

z zdravja v šolskem okolju, oblikovanja učnih načrtov in uveljavljanja pravičnosti na področju zdravja. Spremljala je tudi predstavitve raziskav dejavnikov tveganja za zdravje mladih in seveda navezovala stike s strokovnjaki iz vsega sveta.

Na srečanju o zdravju šolarjev je mag. Stergarjeva predstavila rezultate evalvacije, ki smo jo opravili na Inštitutu za varovanje zdravja RS po treh letih sodelovanja Slovenije oziroma slovenskih šol v Evropski mreži šol, ki promovirajo zdravje. Petnajstminutna predstavitev je vzbudila med poslušalci, od katerih so nekateri nedvomno prvič slišali za »eksotično« novonastalo srednjeevropsko državo, veliko zanimanja. Da je predstavitev uspela, je dokazala tudi živahna diskusija, v kateri so želeli udeleženci izvedeti čim več praktičnih napotkov, kako uspešno zastaviti sodelovanje med šolstvom in zdravstvom, kako zagotoviti sodelovanje različnih interesnih skupin (predvsem učencev, staršev, učiteljev), kako v javnosti učinkovito zagovarjati zdravje in preusmerjati diskusijo od bolezni v zdravje in promocijo zdravja.

Nekaj sklepnih poudarkov

Ob koncu četrtega dne konferenca je dr. Richard Perish z Univerze v Yorku pripravil povzetek, v katerem je želel predvsem:

- identificirati ključne probleme;
- podati generalno sliko;
- naštetih glavne izzive, ki so pred IUHPE v naslednjem tisočletju.

Povzemamo le glavne misli:

Prihodnost ni nekaj, kamor kar potujemo. Pred sabo imamo pestro ponudbo različnih prihodnosti, kajti prihodnost je nekaj, kar gradimo sami. Ali jo lahko napovemo? Seveda – najboljši način napovedovanja je sodelovanje pri njenem kreiranju!

Glavna sporočila konferenca so po Parishu:

- Pravičnost je v srcu promocije zdravja in zdravstvene vzgoje.
- Pot naprej je možna le na podlagi partnerstev – lokalnih, regionalnih, nacionalnih, globalnih.
- Povezovanje je nujno, vendar pa se z nekaterimi partnerji iz etičnih razlogov ne bomo nikoli povezali na primer s tobačno industrijo.
- Naučimo se jezika politikov, da bomo lažje zahtevali multisektorsko delovanje.
- Promocija zdravja in zdravstvena vzgoja sta investicija in ne strošek za družbo.
- Še naprej je treba razvijati praktične metode: zagovornišтво, opolnomočanje, sodelovanje državljanov, . . .
- Izogibati se je treba situacije »analiza – paraliza«.
- Komunikacija s politiki, strokovnjaki, javnostjo in sredstvi javnega obveščanja je ključna.
- Prekiniti je treba z brezplodnimi debatami o promociji zdravja in zdravstveni vzgoji, saj prva vključuje drugo. Če bomo med sabo kopali järke, kako bomo pridobili druge za sodelovanje?
- Graditi je treba na raziskavah in širiti dobro prakso.
- Timsko delo je nujno, saj omogoča – kot pravi ena od opredelitev – da povsem navadni ljudje uresničijo izredne stvari.

IUHPE v prihodnosti ne bo mogla stati ob strani, ampak bo morala hitro reagirati na spreminjajoči se svet. Pred njo je vrsta izzivov, od zagovornišva, prek identifikacije zaveznikov za zdravje, uveljavljanja pravičnosti in demokratičnih načel, komunikacije na vseh ravneh do premika od vizije v prakso.

R. Perish je izrazil prepričanje, da se bo IUHPE pod modernim vodstvom dr. Spencerja Hagarda, ki ga je generalna

skupščina izvolila za predsednika še za naslednji triletni mandat, z vsemi naštetimi izzivi tudi spoprijela.

Konferenco je 1.100 delegatov iz vsega sveta zaključilo s pohodom po ulicah San Juana do Paviljona miru, s katerim so želeli opozoriti svetovno javnost na pomembnost miru za zdravje, za naše življenje.

XVII. svetovna konferenca IUHPE bo v naslednjem ti-sočletju, v Parizu leta 2001.

Mag. Eva Stergar, dipl. psih.,
vodja Oddelka za zdravstveno vzgojo

Tanja Urdih,
Odnosi z javnostmi,
Inštitut za varovanje zdravja RS,
Trubarjeva 2, Ljubljana